

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การค้าระหว่างประเทศนั้นจำเป็นต้องมีการชำระเงินเกิดขึ้น ดังนั้นในแต่ละประเทศจึงมีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงราคาสินค้าและบริการระหว่างประเทศที่เป็นเงินต่างสกุลกันให้มีมูลค่าเทียบเท่าเมื่อแสดงเป็นเงินสกุลเดียวกับค่าเงินในประเทศ และเป็นตัวแปรที่รักษาเสถียรภาพภายนอกประเทศ โดยหนึ่งหน่วยของเงินตราสกุลต่างๆ จะมีอำนาจซื้อ (Purchasing Power) แตกต่างกันไปตามค่าเงินแต่ละประเทศ ซึ่งหากไม่ทราบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศต่างๆ ก็จะไม่สามารถเปรียบเทียบราคาสินค้าระหว่างประเทศได้ และเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ราคาสินค้าทุกชนิดในต่างประเทศซึ่งคิดเป็นเงินตราของประเทศใดประเทศหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น อัตราแลกเปลี่ยนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ และเป็นตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญในการรักษาเสถียรภาพภายนอกของประเทศ นั่นคือ มีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศและเชื่อมโยงกับการเจริญเติบโตภายในของประเทศ ระดับราคาสินค้าในประเทศ การค้า การชำระเงิน และภาระหนี้ต่างประเทศ จึงจะเห็นว่าระบบการเงินระหว่างประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น ความได้เปรียบเชิงการค้าถ้าประเทศใดมีสกุลเงินอ่อนย่อมทำให้ราคาสินค้าส่งออกถูกลงในสายตาของชาวต่างชาติ และสินค้านำเข้ามีราคาสูงขึ้นในสายตาของคนในประเทศ แต่ถ้าประเทศใดพึ่งพิงสินค้านำเข้าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก การที่ค่าเงินอ่อนตัวก็อาจจะประสบปัญหาภาวะเงินเฟ้อได้เช่นเดียวกัน การศึกษานโยบายอัตราแลกเปลี่ยนถือเป็นหัวใจสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายปริวรรตเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะต้องประสานให้สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจมหภาคอื่น การดำเนินนโยบายการเงินจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับระบบอัตราแลกเปลี่ยนและให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายการเงินในการรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารแห่งประเทศไทย ในการใช้เครื่องมือทางการเงินในการแทรกแซงอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องและหลักการ เนื่องจากมีเครื่องชี้วัดบางตัวที่สามารถสะท้อนถึงความเสี่ยงของประเทศที่มีนโยบายการเงินที่คลุมเครือและขาดความน่าเชื่อถือซึ่งจะส่งผลในแง่ลบต่อเศรษฐกิจไทย

โดยในอดีตระบบการเงินระหว่างประเทศของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นระยะๆ โดยมีวิวัฒนาการดังนี้

(1) ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ ตลาดการเงินระหว่างประเทศยังไม่แพร่หลาย ประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่โดยผูกค่าเงินบาทไว้กับเงินปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษเพียงสกุลเดียวในอัตรา 1 ปอนด์สเตอร์ลิงเท่ากับ 11 บาท

(2) เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2488 เงินสำรองเงินตราในส่วนที่เป็นเงินเยนญี่ปุ่นหมดค่าลง ทองคำที่ฝากไว้ในประเทศญี่ปุ่นถูกยึด เนื่องจากประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มผู้แพ้สงคราม ประเทศไทยต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับสูงขณะเดียวกันกับที่ประเทศต้องการเงินตราต่างประเทศเพื่อมาบูรณะฟื้นฟูประเทศ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนในช่วงนี้มีความผันผวนมาก เกิดตลาดมืด รัฐบาลไม่สามารถควบคุมให้อัตราแลกเปลี่ยนให้มีเสถียรภาพได้ ในปี 2490 จึงได้หันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบหลายอัตรา (Multiple Fixed-Exchange Rates) โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนทางการไว้ที่ 1 ปอนด์สเตอร์ลิงเท่ากับ 40 บาท และสำหรับอัตราแลกเปลี่ยนกับดอลลาร์สหรัฐ กำหนดไว้ที่ 100 บาท เท่ากับ 10.075 ดอลลาร์สหรัฐ และต่อมาในวันที่ 27 กันยายน 2492 เปลี่ยนเป็น 35 บาท ต่อ 1 ปอนด์สเตอร์ลิง และ 12.50 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราถูกยกเลิกในปี 2498 ค่าของเงินบาททางการสูงเกินจริง ทำให้การส่งออกของไทยลดลง และขาดดุลการค้าสูงขึ้น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พร้อมทั้งอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น

(3) หลังจากยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่หลายอัตราแล้ว รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมระบบการเงินของ IMF คือ Bretton Woods System โดยดำเนินการจัดตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Equalization Fund) และเทียบค่าเงินบาทกับทองคำ ตามหลักของสัญญาว่าด้วยการเงินระหว่างประเทศของ Bretton Woods ในอัตรา 1 บาท ต่อทองคำบริสุทธิ์ 0.06019 กรัม และกำหนดอัตรากลางระหว่างเงินบาทกับเงินปอนด์สเตอร์ลิงและดอลลาร์สหรัฐ ไว้ 60 บาทต่อ 1 ปอนด์สเตอร์ลิง และ 100 บาท ต่อ 6.72 ดอลลาร์สหรัฐ

(4) เมื่อระบบ Bretton Woods ถูกยกเลิกในปี 2514 ประเทศไทยยังคงผูกค่าเงินบาทไว้กับดอลลาร์สหรัฐเหมือนเดิม โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนที่ 20.80 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันของสินค้าออกของไทย และช่วยเสริมสร้างดุลการค้าและดุลการชำระเงินให้ดีขึ้น เนื่องจากหลังจากปี 2514 ค่าเงินดอลลาร์ลดค่าลงเรื่อย ๆ และเมื่อประเทศไทยยังคงผูกค่าเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐในระดับเดิม จึงเท่ากับไทยลดค่าเงินเทียบกับสกุลอื่น ต่อมาในปี 2516 เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ระบบเศรษฐกิจไทยประสบปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาดุลภายในและภายนอกเริ่มก่อตัวและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังนั้นในปี 2521 ไทยจึงยกเลิกการกำหนดค่า

เสมอภาคของบาทกับดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้เพื่อรักษาค่าเงินบาทให้มีเสถียรภาพไม่ให้ตกต่ำตามค่าของดอลลาร์เงินเกินควร

(5) เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2521 ประเทศไทยประกาศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงิน (Basket of currencies) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยกำหนดค่าเงินบาท โดยเทียบกับกลุ่มเงินสกุลต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบการค้าและเศรษฐกิจของไทยจำนวน 7 สกุลเงิน คือ ดอลลาร์สหรัฐ ปอนด์สเตอร์ลิงค์ มาร์ค เยน ริงกิตมาเลเซีย ดอลลาร์สิงคโปร์ และดอลลาร์ฮ่องกง การเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวถือว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเพราะนอกจากจะปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนของไทยให้สอดคล้องกับที่ประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่แล้วยังทำให้ค่าเงินบาทไม่ผูกติดกับเงินสกุลดอลลาร์อย่างเดียว จึงมีความยืดหยุ่น และสะท้อนถึงภาวะดุลการชำระเงินที่แท้จริงของประเทศ พร้อมกันนี้ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนใหม่จากเดิมที่ให้กองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นผู้กำหนดแต่เพียงผู้เดียวมาเป็นการร่วมกับธนาคารพาณิชย์กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน หรือที่เรียกว่า Daily Fixing โดยให้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันและกำหนดจำนวนที่ต้องการแลกเปลี่ยน (เดิมกองทุนรักษาระดับฯเป็นผู้กำหนดแต่ผู้เดียว และให้แลกเปลี่ยนโดยไม่จำกัดจำนวน) เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สองปี 2522 ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอก ความเชื่อมั่นในเงินบาทลดลง เกิดการเก็งกำไรว่าเงินบาทต้องลดค่าลง ระบบ Daily Fixing ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2524 จึงได้ยกเลิกระบบตะกร้าเงินและระบบ Daily Fixing

(6) ในช่วงปี 2524-2527 ประเทศไทยหันกลับมาใช้ระบบเดิมคือให้กองทุนรักษาระดับฯ กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนแต่เพียงผู้เดียว และในทางปฏิบัติผูกค่าเงินบาทไว้กับค่าดอลลาร์สหรัฐค่อนข้างคงที่

(7) ตั้งแต่ปี 2525 และ 2526 ระบบเศรษฐกิจไทยเริ่มฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ขณะที่ดอลลาร์สหรัฐ แข็งตัวขึ้นอย่างเป็นประวัติการณ์ เงินบาทที่ผูกกับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ จึงแข็งตัวขึ้นเมื่อเทียบกับเงินสกุลอื่น ๆ โดยเฉพาะเงินมาร์คและเงินปอนด์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังจากกลางปี 2527 ค่าของเงินบาทได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับเงินสกุลสำคัญทางการพิจารณาแล้วเห็นว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้อยู่เป็นระบบที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ไทย ทำให้เกิดผลเสียต่อดุลการค้า ทางกรจึงได้ประกาศปรับปรุงอัตราแลกเปลี่ยนเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2527 ซึ่งมีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1) ปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนให้เป็นระบบที่ผูกค่าเงินบาทไว้กับกลุ่มเงินตราของประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยแทนที่จะผูกไว้กับเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ อย่างเดียว และให้ทุนรักษา

ระดับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างอัตราซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐ ของทุน
รักษาระดับ กับธนาคารพาณิชย์

2) เนื่องจากตามระบบใหม่จำเป็นต้องปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับ
ดอลลาร์สหรัฐให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมก่อน ทุนรักษาระดับฯ จึงได้ประกาศอัตราแลกเปลี่ยนไว้ที่ 27
บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2527 เป็นผลให้เงินบาทลดค่าลงร้อยละ 15 เมื่อเทียบกับ
ดอลลาร์สหรัฐ

ในการดำเนินการรักษาเสถียรภาพของเงินบาทตามระบบการแลกเปลี่ยนที่ปรับปรุง
ใหม่นี้ ทุนรักษาระดับฯ จะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐ ในแต่ละวัน
โดยคำนึงถึงปัจจัยสามประการ คือ

1. ค่าเฉลี่ยของเงินสกุลต่างๆ ของประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญของประเทศไทย ซึ่งเป็นสกุลเงินที่อยู่ใน
กลุ่มหรือ "ตะกร้า" (basket) ของสกุลเงินที่นำ มาสร้างเป็นดัชนีค่าเงินบาทสูตรของตะกร้าเงินที่
ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดโดยมีสัดส่วนระหว่างเงินดอลลาร์ต่อเงินสกุลอื่นๆที่ 80 : 20
2. ปริมาณการซื้อขายเงินดอลลาร์ สหรัฐ ในตลาดในแต่ละวันในระยะที่ผ่านมา
3. ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการส่งออก และนำเข้า และระดับราคาสินค้า
ภายในประเทศ

การที่น่าปัจจัยที่ 2 และ 3 เข้ามาพิจารณา ร่วมในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน เพราะการ
เปลี่ยนแปลงเงินสกุลต่าง ๆ ที่อยู่ในตะกร้าเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆนอก
ประเทศไทย ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเหตุนี้ ในการกำหนด
อัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละวันจึงนำปัจจัยดังกล่าวมาพิจารณา ดังนั้น ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2527
จนถึงวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ประเทศไทยหันกลับมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ผูกค่าเงินไว้กับ
กลุ่มเงินตราต่างประเทศ (basket of currencies)

(8) เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ประเทศไทยประกาศยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบ
ตะกร้าเงินแล้วหันมาใช้ระบบลอยตัวกึ่งจัดการ (Managed Float) โดยปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยน
ระหว่างเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐเป็นไปตามอุปสงค์ และ อุปทาน โดยที่ธนาคารชาติจะเข้าไป
แทรกแซงน้อยที่สุด และจะกระทำ เมื่อจำเป็น สาเหตุที่รัฐบาลไทยประกาศใช้ระบบอัตรา
แลกเปลี่ยนระบบนี้เพราะเศรษฐกิจไทยประสบปัญหาหลายๆอย่าง เริ่มจากวิกฤตอสังหาริมทรัพย์
วิกฤตสถาบันการเงินที่เกิดจากการขยายสินเชื่อมากเกินไปและกระจุกตัวในภาคอสังหาริมทรัพย์
เกิดภาวะหนี้เสีย การส่งออกตกต่ำ ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลในระดับที่สูง ทำให้เจ้าหน้าที่ต่างขาด
ความเชื่อมั่น มีการโจมตีค่าเงินบาทหลายครั้ง จนเงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดต่ำลงในระดับ
วิกฤต ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาเห็นว่า ภายใต้ระบบตะกร้าเงินค่าเงินบาทไม่ได้สะท้อนให้

เห็นภาพที่แท้จริง และอัตราแลกเปลี่ยนมีแนวโน้มจะมีค่าเกินจริง (over value) ซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายดอลลาร์อย่างฟุ่มเฟือย และนำไปสู่การเก็งกำไรในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยน ดังนั้นเพื่อปรับให้อัตราแลกเปลี่ยนยึดหยุ่นไปตามสภาพที่เป็นจริงพร้อมกับรักษาเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ (ปริมาณดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งเหลืออยู่น้อย

ตารางที่ 1.1 วิวัฒนาการของระบบการเงินระหว่างประเทศของไทย

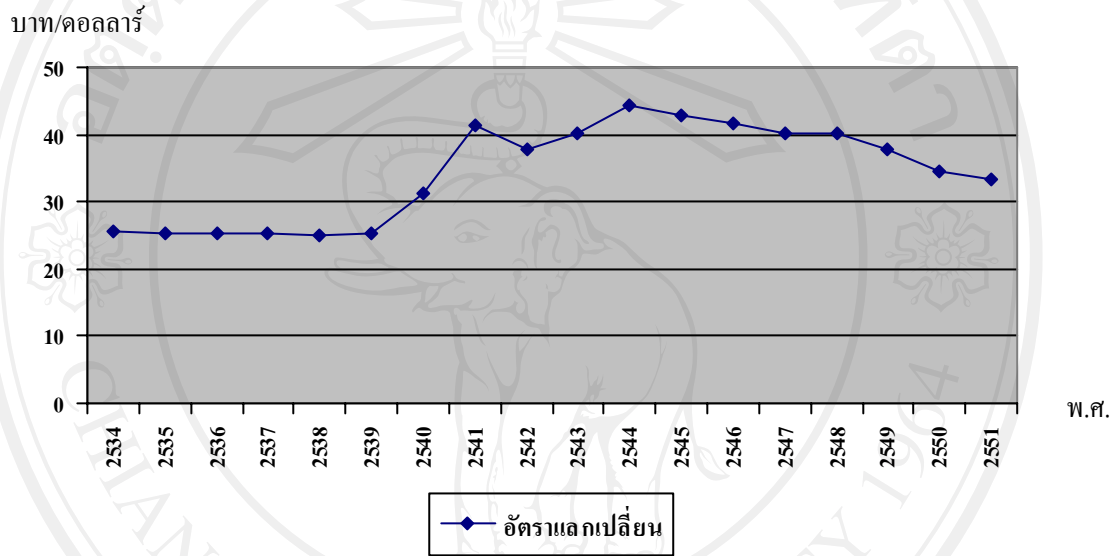
ระยะเวลา	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้
ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (ก่อนปี พ.ศ. 2488)	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ผูกค่าไว้กับเงินปอนด์สเตอร์ลิง
2490 - 2498	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ แต่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple Exchange Rates)
2498 - 2514	ใช้ระบบ Bretton Woods
2514 - 2521	ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ผูกค่าเงินบาทกับเงินดอลลาร์สหรัฐ
2521 - 2524	ระบบตะกร้าเงิน (basket of currencies) โดยโดยกองทุนร่วมกับธนาคารพาณิชย์กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน เป็นระบบลอยตัวกึ่งจัดการ
2524 - 2527	อัตราแลกเปลี่ยนคงที่ผูกค่าไว้กับเงินดอลลาร์สหรัฐ
2527 - 2 กรกฎาคม 2540	ระบบตะกร้าเงิน โดยกองทุนฯ กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่
2 กรกฎาคม 2540 - ปัจจุบัน	ระบบลอยตัวแบบจัดการ (Managed Float)

ที่มา: รศ.ดร.ถวิล นิลใบ, 2551

ดังนั้นเมื่อระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยได้เปลี่ยนจากอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fix Exchange Rate) มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ (Managed Floated Exchange Rate) ราคาสินค้าออกและสินค้าเข้าจึงมีการปรับตัวได้เองอย่างอัตโนมัติ แต่ก็มีข้อเสียคือเกิดการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ และอุปทานตลอดเวลา ยกต่อการคาดคะเนและเกิดความผันผวนและไม่แน่นอน การค้าระหว่างประเทศจึงได้รับผลกระทบโดยตรง การดำเนินนโยบายนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้าซื้อขายดอลลาร์สหรัฐในตลาดตามความจำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนโยบายเศรษฐกิจ โดยช่วงที่เกิดวิกฤตินั้นค่าเงินบาทถูกกองทุนต่างชาติโจมตีอย่างต่อเนื่องและเกิดการเก็งกำไรในค่าเงินบาทขึ้น ส่งผลให้ทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงไปมาก นอกจากนั้นการเปิด

เสรีทางการเงินทำให้เกิดหนี้สินระยะสั้นของภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงปัญหาทางการเมืองซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ต่างประเทศมองว่าประเทศไทยขาดความเสถียรภาพ ซึ่งหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะทำหน้าที่รักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเพื่อไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนมากเกินไป

รูปที่ 1.1 อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2551

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากรูปที่ 1.1 จะเห็นว่าในช่วงที่ประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบอิงตะกร้าเงิน อัตราแลกเปลี่ยนค่อนข้างคงที่ เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ไม่ต้องการให้อัตราแลกเปลี่ยนผันผวนมาก เพื่อรักษาเสถียรภาพและความเชื่อถือต่อเงินบาท ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่สะท้อนภาพที่แท้จริงของเศรษฐกิจไทย จนท้ายที่สุดธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับอัตราแลกเปลี่ยนไปสู่ระบบลอยตัวที่มีการจัดการ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีค่าสูงขึ้นอย่างมากและเงินบาทมีค่าอ่อนลงอย่างต่อเนื่องทุกเดือน จากค่าเฉลี่ยเดิมที่อยู่ประมาณ 25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ สู่ระดับที่อ่อนสุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.40 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ในเดือนมกราคม 2541 แม้ในเวลาต่อมาความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนจะมีค่าลดลง ส่งผลให้เงินบาทมีเสถียรภาพมากขึ้น แต่กลับมีค่าไม่คงที่โดยจะแกว่งอยู่ในช่วง 35-45 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ

การเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของอัตราแลกเปลี่ยนนี้เองมีบทบาทสำคัญต่อปริมาณการนำเข้าสินค้าในแง่ต้นทุนนำเข้าน้ำมันของไทยซึ่งได้รับผลกระทบจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน

โดยอัตราการแลกเปลี่ยนที่แข็งค่าขึ้นเป็นปัจจัยที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการนำเข้า โดยประเทศไทย จำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันดิบจากต่างประเทศในปริมาณค่อนข้างสูงในแต่ละปี โดยในปี 2547 ประเทศไทยนำเข้าน้ำมันดิบ 50,621 ล้านลิตร อันเป็นตัวเลขที่สูง ซึ่งเป็นปัญหาทางด้านสินค้าเข้าของประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพราะราคาสินค้าเข้าเพิ่มขึ้นเร็วกว่าราคาของสินค้าออก ผลที่อาจตามมาคือการขาดดุลการค้าและการขาดดุลการชำระเงิน ตลอดจนหนี้สินต่างประเทศของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งถ้าหากไม่รีบแก้ไขปัญหาต่างๆเหล่านี้จะนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศได้ อีกทั้งน้ำมันเป็นพลังงานที่ประชาชนทุกกลุ่มล้วนต้องเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในการเดินทาง รวมถึงการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตต่างๆ ทั้งยังเป็นวัตถุดิบตั้งต้นในการแปรรูปสู่ผลิตภัณฑ์น้ำมันประเภทต่างๆ

โดยสถานการณ์พลังงานในช่วงปี 2551 มีความผันผวนมาก เนื่องจากในช่วงต้นปีจนถึงเดือนกรกฎาคมราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นทำสถิติสูงสุดเป็นรายวัน โดย GDP ในช่วง 6 เดือนแรกของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 แสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลให้การใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.6

จากค่าเงินบาทที่มีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นในปัจจุบันเป็นการช่วยลดภาระการนำเข้าน้ำมันในช่วงที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกปรับสูงขึ้นมาก โดยช่วงเดือนมกราคมราคาน้ำมันดิบดูไบเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 87.36 เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล และเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยในเดือนเมษายนราคาเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 103.41 เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล จนกระทั่งถึงในเดือนกรกฎาคม ซึ่งมีระดับราคาสูงสุดอยู่ที่ 140.77 เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล หลังจากนั้นราคาค่อยๆ ปรับลดลงแต่ยังคงทรงตัวอยู่ในระดับสูงที่ราคา 100 กว่าเหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล และปรับลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมจนถึงระดับ 40 เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรลในเดือนธันวาคม ซึ่งมีผลให้ไทยมีมูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบในปี 2551 เพิ่มขึ้นร้อยละ 49.6 และมีปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 ทั้งนี้เนื่องจากการกักตุนอยู่ในระดับสูง ถึงแม้ว่าความต้องการใช้ภายในประเทศจะลดลง แต่สามารถส่งออกเพิ่มขึ้นซึ่งยังได้กำไรมากอยู่ ทำให้โรงกลั่นน้ำมันไม่ลดการกลั่นลง จึงมีผลทำให้ปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบไม่ลดลง และเกิดความผันผวนขึ้นลงอยู่เป็นระยะ

ตารางที่ 1.2 การนำเข้าน้ำมันตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2551

รายการ	2547	2548	2549	2550	2551	อัตราการเปลี่ยนแปลง		
						2549	2550	2551
ปริมาณ (พันบาร์เรลต่อวัน)	870	828	829	804	825	0.2	-3.0	2.6
มูลค่า (พันล้านบาท)	487	645	754	716	1,070	16.9	-5.0	49.6

ที่มา : กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน

ตารางที่ 1.3 แสดงการนำเข้าน้ำมันดิบรายประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2551

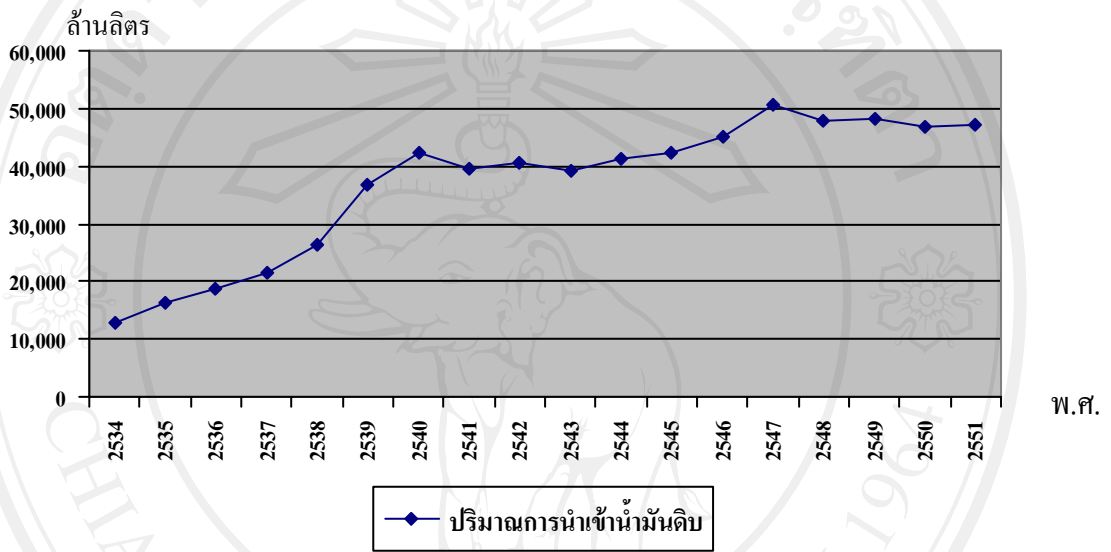
อันดับ	ประเทศ	มูลค่า : ล้านบาท			อัตรายายตัว (%)	
		2549	2550	2551	2550	2551
1	สหรัฐอเมริกา	261,846.56	226,700.24	351,432.56	-13.42	55.02
2	ซาอุดีอาระเบีย	131,547.45	121,665.58	208,493.89	-7.51	71.37
3	โอมาน	104,966.17	89,589.47	85,272.85	-14.65	-4.82
4	กาตาร์	51,757.24	62,874.27	82,409.09	21.48	31.07
5	มาเลเซีย	58,249.62	35,260.39	46,987.30	-39.47	33.26
6	เยเมน	44,381.58	49,229.07	91,145.33	10.92	85.15
7	ออสเตรเลีย	21,020.13	31,118.01	39,040.07	48.04	25.46
8	เวียดนาม	8,330.77	9,184.79	7,201.82	10.25	-21.59
9	อินโดนีเซีย	20,468.50	12,583.86	13,467.34	-38.52	7.02
10	แอลจีเรีย	11,763.20	11,703.47	18,818.66	-0.51	60.8
11	รัสเซีย	7,814.74	21,815.24	28,713.24	179.16	31.62
12	คูเวต	4,149.83	2,014.51	0	-51.46	0
13	อาเซอร์ไบจาน	1,548.32	1,770.40	0	14.34	0
14	บรูไน	4,781.76	3,866.10	2,937.31	-19.15	-24.02
15	ฟิลิปปินส์	5,492.77	7,162.49	4,416.62	30.4	-38.34
16	จีน	0	3,940.70	6,140.96	985,174,650	55.83
17	อิรัก	12,499.17	2,174.32	0	-82.6	0
18	ปาปัวนิวกินี	0.01	1,417.45	605.34	12,114,822	-57.29
รวม 18 รายการ		750,617.80	694,070.30	987,082.40	-7.53	42.22
รวมอื่นๆ		21,436.70	15,145.60	15,128.90	-29.35	-0.11
รวมทุกประเทศ		772,054.48	709,215.97	1,002,211.3	-8.14	41.31

ที่มา : กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน

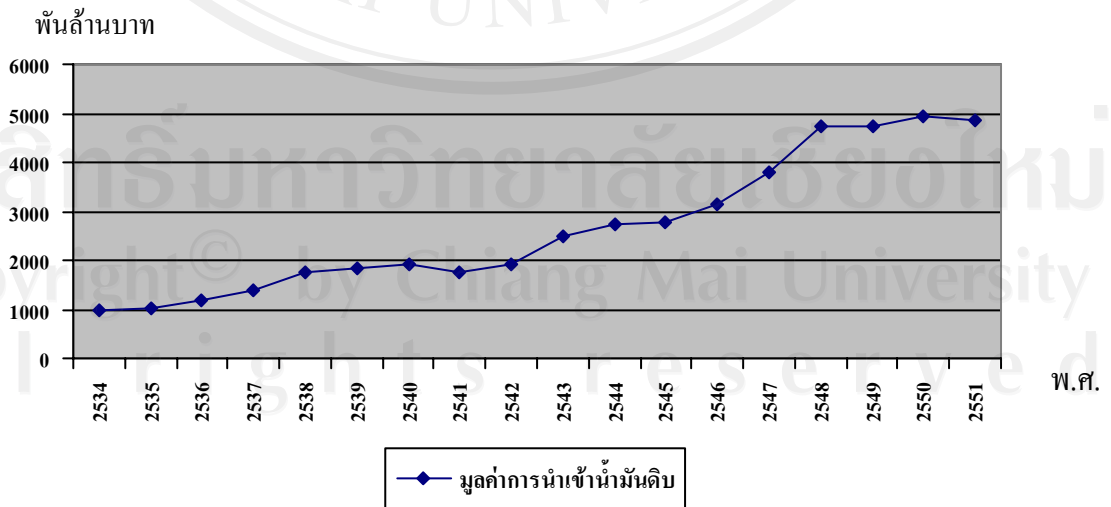
จากตารางที่ 1.3 จะเห็นว่าในปี 2551 ประเทศไทยนำเข้าน้ำมันดิบ จากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอันดับหนึ่งถึง 351,432 ล้านบาท รองลงมาคือซาอุดีอาระเบีย และโอมาน ตามลำดับโดยที่มูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบจากทุกประเทศในปี 2551 มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 41.31

รูปที่ 1.2 ปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2551

ที่มา : กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน

รูปที่ 1.3 มูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2551

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

จากรูปที่ 1.2 และ 1.3 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการนำเข้าน้ำมันดิบเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นด้วย ส่งผลให้มูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบปรับตัวสูงขึ้นเช่นเดียวกัน แสดงว่าประเทศไทยยังต้องพึ่งพิงการนำเข้าน้ำมันดิบเพื่อใช้ในประเทศจำนวนมากโดยปริมาณนอกจากนั้นการนำเข้าของน้ำมันดิบก็อยู่ในอันดับต้นๆของสินค้านำเข้าของประเทศไทยมาโดยตลอด โดยล่าสุดปี 2551 มูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบเป็นสินค้านำเข้าสำคัญอันดับ 1 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของประเทศไทยคิดเป็นมูลค่า 1,002,211.32 ล้านบาท

ตารางที่ 1.4 สินค้านำเข้าสำคัญ 15 รายการแรกของไทย ปี 2549 – 2552 (ม.ก. - ก.ค.)

อันดับที่	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)			
		2549	2550	2551	2552 (ม.ก. - ก.ค.)
1	น้ำมันดิบ	772,054.48	709,215.97	1,002,211.32	330,140.96
2	เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ	434,716.86	423,643.74	495,977.44	234,448.23
3	เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	360,997.45	330,848.03	357,781.16	168,584.29
4	เคมีภัณฑ์	338,959.77	348,878.97	420,135.28	155,061.94
5	แผงวงจรไฟฟ้า	331,841.37	341,970.37	305,853.94	140,884.80
6	เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ	291,825.74	261,771.24	259,941.03	124,195.37
7	เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	284,193.39	298,862.71	458,002.04	111,058.07
8	เครื่องเพชร อัญมณี เงินและทองคำ	149,204.70	143,416.96	295,287.37	103,490.52
9	สินแร่โลหะอื่น ๆ เศษโลหะ	233,104.35	248,075.15	265,813.97	81,555.50
10	พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช	87,931.40	99,078.12	145,417.11	66,140.75
11	เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน	79,092.34	100,553.48	120,809.81	62,720.29
12	ก๊าซธรรมชาติ	76,488.73	72,043.79	117,561.92	55,123.25
13	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์	117,916.77	116,100.67	133,439.28	52,130.87
14	เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์	91,446.68	93,121.87	105,756.48	50,303.37
15	ผลิตภัณฑ์โลหะ	96,773.07	80,024.48	108,635.45	48,601.88
รวมนำเข้า 15 รายการ		3,608,794.5	3,746,547.1	3,667,605.5	4,592,623.6
อื่นๆ		4,754,024.6	4,942,922.5	4,870,186.4	5,962,482.4
รวมทั้งสิ้น		1,145,230.0	1,196,375.4	1,202,580.8	1,369,858.8

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ กับปริมาณการนำเข้าน้ำมันของประเทศไทยจึงเป็นที่น่าสนใจ ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน กับปริมาณการนำเข้าน้ำมันนั้นจะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผน และแก้ไขปัญหาหรือวิกฤติการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอัตราแลกเปลี่ยน และความผันผวนของปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบ
- 2) เพื่อทำการทดสอบและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน และความผันผวนของปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบ

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

ทำให้ทราบถึงภาวะความสัมพันธ์ระหว่างความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนกับความผันผวนของปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบ และนำไปใช้ประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผู้ที่สนใจศึกษาข้อมูลและเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการทดสอบถึงความสัมพันธ์ระหว่างความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนในรูปของค่าเงินบาทต่อเหรียญสหรัฐฯ กับความผันผวนของปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบของประเทศไทย จะใช้ข้อมูล โดยเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาแบบรายเดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 และข้อมูลปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบ โดยเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาแบบรายเดือนเช่นเดียวกัน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 จำนวนทั้งสิ้น 148 ข้อมูล ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ โดยข้อมูลที่ใช้คืออัตราแลกเปลี่ยนจากธนาคารแห่งประเทศไทยและข้อมูลปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบ จากกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 น้ำมันดิบ หรือ ปิโตรเลียม หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถพบได้ในชั้นหินในบางพื้นที่บนเปลือกโลกและประกอบไปด้วยสารประกอบโครงสร้างซับซ้อนของไฮโดรคาร์บอน โดยส่วนมากมักจะเป็นอัลเคนแต่อาจจะแพร่หลายในรูปลักษณะ และสารประกอบบางครั้งเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า ทองคำสีดำ หรือ "น้ำชาเท็กซัส" คือของเหลวข้นสีน้ำตาลเข้มหรือเขียวเข้ม โดยมากปิโตรเลียมนั้นจะนำมาใช้ในการผลิตน้ำมันเชื้อเพลิง เช่น น้ำมันเครื่องยนต์และแก๊สโซลีน ผลผลิตทั้งสองนั้นเป็นแหล่งพลังงานพื้นฐานของโลกในขณะนี้ อีกทั้งเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์เคมีมากมาย รวมไปถึงสารละลาย ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช และพลาสติก

1.5.2 อัตราแลกเปลี่ยน หมายถึง ราคาของเงินตราต่างประเทศหนึ่งหน่วยในรูปของเงินสกุลท้องถิ่น เช่น อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเหรียญสหรัฐฯหนึ่งเหรียญในรูปของเงินบาทไทย จะหมายถึงราคาของเงินหนึ่งเหรียญสหรัฐฯเมื่อเทียบกับเงินหนึ่งบาทซึ่งเท่ากับ 35 หรือในทำนองกลับกันราคาของเงินหนึ่งบาทไทยเมื่อเทียบกับเงินเหรียญสหรัฐฯ จะเท่ากับ 0.029 เป็นต้น

1.5.3 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ (Managed Floating Exchange Rate System) หมายถึง ระบบที่เกิดจากการปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเคลื่อนไหวเสรี กล่าวคือเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่มีค่าเสมอภาคตายตัว แต่ปล่อยให้อุปสงค์และอุปทานของเงินสกุลนั้นทำงานได้ในระดับหนึ่ง โดยที่ธนาคารกลางของประเทศเข้าไปแทรกแซง เพื่อจำกัดขนาดและความผันผวนของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นจุดด้อยของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวอย่างเสรี ระบบนี้จึงใช้กันแพร่หลายทั่วโลก รวมทั้งระบบอัตราแลกเปลี่ยนของไทยในปัจจุบัน จัดอยู่ในระบบนี้

1.5.4 อนุกรมเวลา (Time Series) หมายถึง ชุดของข้อมูลที่เก็บรวบรวมตามระยะเวลาเป็นช่วง ๆ อย่างต่อเนื่องกัน ข้อมูลที่แสดงการเคลื่อนไหว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาเป็นช่วง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเก็บเป็นรายเดือนรายวัน รายไตรมาส หรือรายปี ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่จะนำไปใช้ข้อมูลอนุกรมเวลามีประโยชน์มากในการวิเคราะห์และการตัดสินใจวางแผนทางธุรกิจ หรือคาดคะเนขั้นแผนงานให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด โดยใช้ข้อมูลในอดีตเป็นพื้นฐานในการพยากรณ์ข้อมูลในอนาคต